

Otjiherero

O Kayatu okatike
Komunene
komakuriro
omatenga
Wovanatje

Republic of Namibia

Ko matjivisiro yokomurungu ohunga nomapu inga varura otungovi twi:

www.RightStart.com.na

www.unicef.org/parenting/

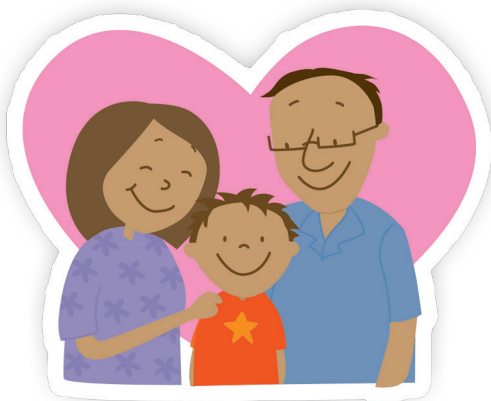
<http://www.mgecw.gov.na/>

<http://www.mhss.gov.na/>

<https://www.moe.gov.na/>

**Poo Kavarure onamiti ndjiri popezu na ove, ovaungure vondunino
yotjiwana poo omberoo yomerihongero ko ndji visiro yokomurungu.**

.....
Oviungura mbi vya sembamisiwa iyo European Union.

Ouveruke

2

Omariro

3

Ombutiro yo merihongero

4

Ondakamisiro ndji yandjewa
kovanatje

5

Ondjeverero

6

Ozombura ozondenga zomuatje ozombura ozonahepero komekuriro wouruvi womuatje auhe.

Ouruvi uuta okukura ngunda omuatje aeri mezumo, nu ozongunde zomerihongero, ouveruke, nokuhupa nawa vya tandarisiwa ngunda omuatje a hauta osikore.

Kunao otjeri ounahepero okutwamo ozombura ozondenga zomuatje momuhunga, mena rokutja kunao kuyandjera omuatje okuungura nawa mosikore, okurira omuveruke nu wohange.

Okurongerira omuatje ozombura inda ozondenga katjina tji tjiso okukosa ondiru poo katjina tji tjiso okurira otjizeu, Indu tji tjahanewa motupa otjingewo:

- ✓ **Ouveruke**
- ✓ **Omariro**
- ✓ **Ombutiro yo merihongero**
- ✓ **Ondakamisiro ndji yandjewa kovanatje**
- ✓ **Ondjevero**

Ouveruke

Ovakazendu ovaveruke popengi ve kara nounatje ouveruke

- Ka ende kotjipangero indu tji morimunu kokutja mapeya watumbapara. Tjiwai kotjipangero movaterwa nomiti mbi heperwa po kove omwini nokanatje mezumo nu wina ovakazendu mbena ehinga nondwi yaro pekara nomiti vyapeke okutjurura omakaondjero yomutjise au hai kokanatje mezumo.
- Moutumbapapere wee auhe tjita owatjiri kokutja ove uyenda kotjipangero Otja komaronga wozonganga.
- Rirongera oku ka pandukira kotjipangero. Itji wina tji vatera ombapira omuatje yongwaterno okutjangerwa po.
- Omaendero, no mata komuatje
- Ovanatje mberi kehi yozombura ndano vehapa ozoenda nomata okutjuurura omitjise. Tjita owatjiri kokutja omuatje woye ukambura omata nge mupwire otja pozombura zee, okuza ko ngwaterno.
- Tjita owatjiri kutja omuatje una okakarata konganga nu yandja ombango komauva wazoenda no mata otja mongongorerasano.

Oukohoke

- Ounahepero okuritiza ove omwini, omuatje woye no pona pumukara oukohoke.
- Suvera okukoha omake tjinene indu tji wazu nokuungurisa okaruwo, okutuna omunambo wokanatje, na indu ngunda kawa kaungura ovikurya.
- Kutjira Ovikurya nomeva nawa.
- Kondja okuhina okuungurisa ouruwo wakamoha, Tunge ouruwo ousemba pu peri ohepero.

Makete

- Ki kwa butokwa ahulu kuli mukenise sibaka samina, mi mina nimbututu muine mukenile.
- Mutape kwa mazoho nako ni nako sihulu kasamulaho waku sebelisa simbuzi, kutakulamatea ni pili musika apeha lico.
- Mubuluke niku kwahela hande lico ni mezi.
- Hakukonahala, muikambuse kuyela mutabani mwa libaka ze patelelizwe ni tulimbalimba.

Omariro

Okunyamisisa

- Okunyamisisa okuwa kuu ina na ko kanatje. Okanatje ke kura nu ke kara nomasa, ovitjurure vyomitjise morutu wina vikura mokanatje, nu kulna yokanatje, okunyamisisa kutjuurura Omutjise wonyota.
- Omukazendu auhe uso okunyamisisa orure ndu rwaenene, nandarire oure wozombura mbari nao.
- Omieze hamboumwe imbi omitenga, Okanatje keso kunwa kevere uriri. Omieze mbi kosere okuyandja omeva poo ozotee kokanatje mena rokutja ovyo vizepa opehuri pokanatje.

Omarisiro Wovanatje

- Kombunda yomieze hamboumuwe, uta oku tjiukisa oukurya outiti komuatje woye, oukurya tjimuna okaruhere, ouhakautu mbwa nyanyaurwa nouhape ouna outiti nai wina. Okurisa omuatje okaruhere tjita owatjiri kutja oruhere karuvya (tjimorisa porutuwo oruhere karusere okuwira pehi).
- Ovanatje kave sere okuusiwa averike okukuririsa oveni orundu ovo kaveri pupaenene.
- Ovanatje veso kurya ovikurya pekepeke okumuna ozovitamine pekepeke morutu. Ovihape, Ozomboroto, Otwihi), Poretina, (omahundju, onyama, nomakunde) nomuhoko wo vikurya mbina omaze omaveruke wina viheperwa po. Omuhoko vovikurya mbuna outji owingi viso kurira ovititi kovanatje, ovikurya tjimuna (oureke, ozokundaranga nozotjespa)
 - Ovanatje ovatiti vehapa okurya omariro ngaenene meyuva ko kutja vekure motutu na mouruvi wina.

Ombutiro yo merihongero

Okurihonga ngunda amave nyanda

- Ovanatje ve rihonga nawa ngunda amavenyanda!
- Momanyando ovanatje verihonga okuzengurura omauzeu, verihonga okuripura oukoto, verihonga ondungiro yomaraka pekepeke, Okukara no ngaro youнду na wina ovo verihonga okuhupa kehi yombameno.
- Okurihonga momanyando ku utira ponganda puna ovanene, Ovo verihonga nu avekuru morusovero ro vanene vao poo ovatize vao no muhoko wao wina.
- Okunyanda ku utira ponganda, poo pozokinda.
- Okunyanda okunahepero kokurihonga na kovanatje mbe na outendune mo kukura. Otjo itjimwe tjovinenge ovinahapero tji tjita kutja ovanatje mbena outendune motutu na mouruvi ave ha paterwa pendje motjiwana.
- Ovanatje avehe veso kupewa okurihonga nokukura pu petei okuza mombutiro yozombura zao
- Oviungurisiwa vyo mautiro kokurihonga vi kara monganda na motjiwana. Ma tuyenene okuvara omakunde kuna ovanatje, okutunga ovinyandisiwa tjina ozombopi pomarapi, ozohauto pozondooha, Okuumbura nokunyanda omahore ngu maevatere kutja ovo vetjiwe ovivara, Omihapo no unene.

Otuveze two mbutiro yomerihongero

- Okutjangisa ovanatje mozokinda kuvatera okurihonga okukara nozongaro mokati kovakwao na motjiwana.
 - Posia ozokinda azehe kazemwe, ovanene veso kutara kutja okinda ongohoke, ndji nondjeverero nu wina ndji zeuparisa omanyando no merihongero omawa oine.
- Ozokinda zeso kutjangiswa ko Ministry yo Gender Equality and Child Welfare nu iso kukara pomikoka vyehe vyo merihongero.

Ondakamisiro ndji yandjwa kovanatje

Orusuvero nondjeverero

- Okuyarisa orusuvero kovanatje okunahepero komekuriro wovanatje no ku kurisa ourekoto wovanatje. Itji tjivatera kutja veute oupanga ouwa nu wina ouveruke.
- Pukata ovanatje, ve raera kutja we vesuvera, nu ve tanga tjivasora otjina.
- Ondatumisire no maihamisiro yorutu viteya omekuriro wouruvi wovanatje nu vi tjita kutja omuatje makarire omutatamise wina.
- Ovanene veso kuhungira kuna ovanatje vao nokuyandja ozomberero nde heri ozondatumise ko vitjitwa vyao tji vazunda.
- Tji pena omuatje ngwa hangauka poo ngu tatumisiwa uso kurapotwa koporisre poo kovaungure vondunino yotjiwana.

Ondjeverero motjiwana

- Ovanatje avehe vena ousemba okukara nena, neha. Tjita owatjiri kutja omuatje watjangisiwa nu una ombapira ye yongwaterno
- Ovanatje tjiva imba mbena ovanene mbe muna otjimariva otjititi, mbena outendune motutu poo mouripura poo indi ndeeri ovanatje oveni vena ouhepe kaani wina ovo veso kutjangisiwa kotjimariva tji yandjewa iyo Ministry of Gender Equality and Child Welfare.

Ovarumendu ootate veso ku kara po

- Ovanene aavevari vomuatje veso ku karapo momekuriro womuatje.
- Ovanatje mbe noihe mberi mominyo vyao popengi verira ovanatje vondjoroka, ova veruke nu mekatona moruyaveze.
- Nandarire kutja ovanene avevari kaveri kumwe rukwao ovo veso kukara momwinyo womuatje namo mekuriro yomuatje. Okusuta otjimariva tji tjiyandjwa momweze ounahepero posia Ootate veso kuyenena okukara noruveze kuna ovanatje vao otja itji tji tjikurisa ourekoto womuatje nokara nepamba ewa wina.
- Ovakazendu poo Ovarumendu mo rukupo mbe heri ovanene vovanatje veso kutjinda ovanatje avehe pondondo imwe monganda.

Ondjeverero nongezero

Omaturo omakehoke nu pu pena ondjeverero

- Ovanatje ve hakahana okuvera no ku ihamwa okutja omaturo yao yeso kutiziwa ouhirona nu mondjeverero yakatjiri, Omaturo oyo nga (Oponganda, Ozokinda, oruveze romanyando no pona apehe ovanatje poverangera).
- Tjita owatjiri kutja ovanatje venondjeverero komeya ngerandata yomauruwo, ovanatje veso kutjeverwa komauruwo yakamohwa wina.
- Tiza oruveze ovanatje puveri kovina ovinaumba (Omakende ngateka, Omiti pekepeke poo ozoheva, otutjeno nozongoze zao).
- Honga ovanatje ohunga nondjeverero nomeritjeverero yondjira, nu wina tjevera ovanatje kozondjira.

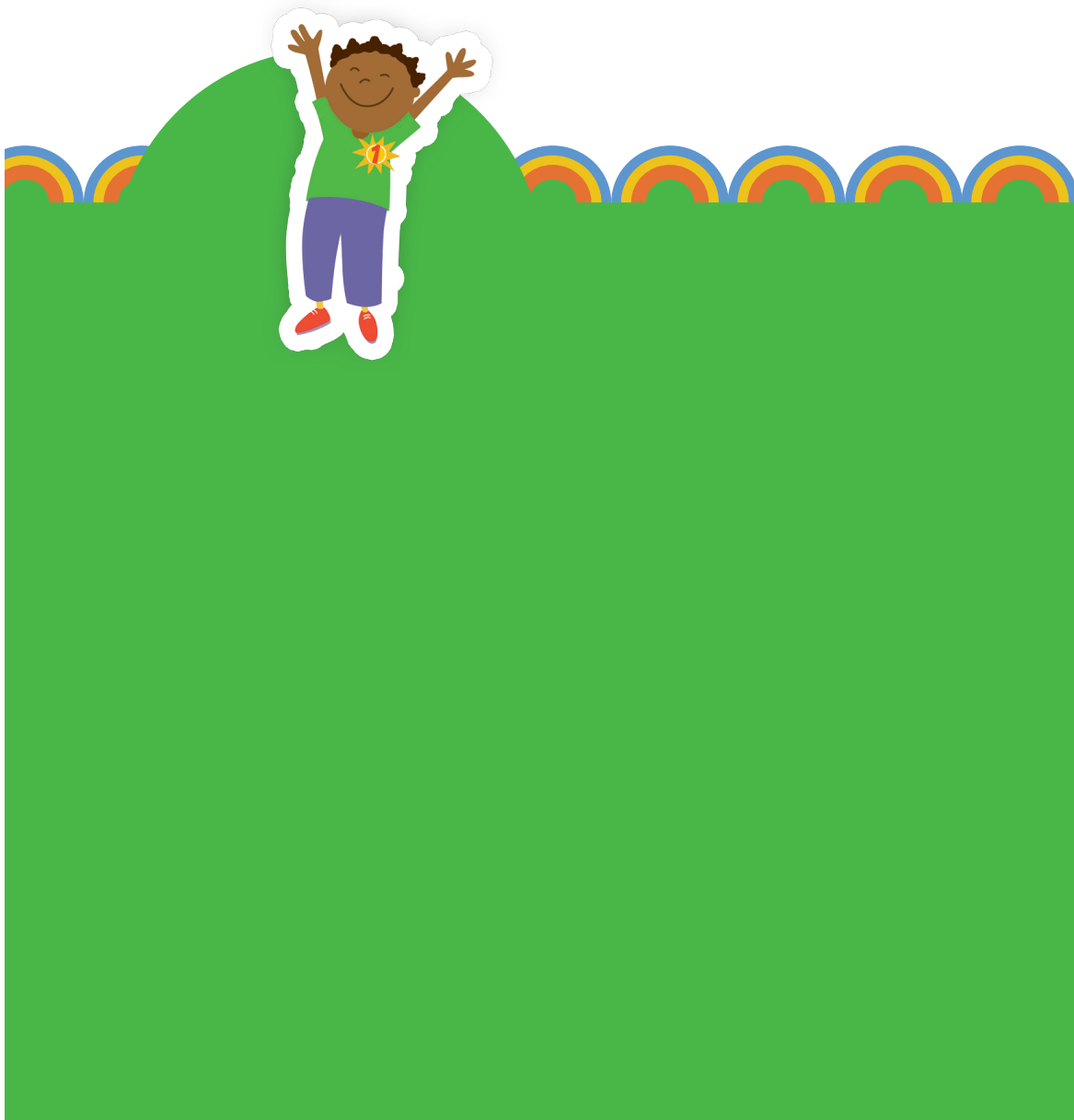
Ondatumisiro

- Ondatumisiro itjimwe tjo vina ovinene motjiwana. Tiza ovanatje kokure nondatumisiro nu vekutjira norusuvero nondjeverero.
- Hungira kuna ovanatje ohunga noumba mbwa hungama ondatumisiro yovanatje nu vezuparisa ovo okurira ava paturuke kuna ove otjomunene kutja vehungire kove ngamwa itji otjina tji matjivezunda.
- Honga ovanatje ohunga novinepo vyao (ovitoke) nu kara nongamburiro muvo ovo tjimavehorora kove ngamwa otjina tji tjatjitwa kuvo mongaro ndji heriyo
- Zemburuka kutja ka popengi ovanatje okuhongonona ovizeze tji peya komatombero omavi yorutu, nu popengi omatombero omavi kotutu tovanatje yetjitwa iyovandu ovanatje ovo mbu mave tjiwa (Omuhoko, Omundu omunene ovo mbu vena mo ongamburiro poo epanga).

Otjikariha novipurukise

- Otjikariha novipurukise vitjita kutja ovanatje vekare moumba vokutjindwa navi nu noho kavi kurisa ovanatje mongaro ombwa.
- Onu otjikariha poo okuungurisa ovipurukise ngunda auri omutumba poo au nyamisisisa.
- Ohongo Ovanatje otjikariha, poo ovipurukise. Ovandu ovanene mbe ungurisa ovipurukise notjikariha tizira kokure novanatje.
- Tiza ovanatje kokure notjikariha motjiwana nu wina nga vekare kokure nomaundikotjo.

EUROPEAN UNION

INTER TEAM

unicef
for every child

Right Start
make a child's first steps
the right steps.